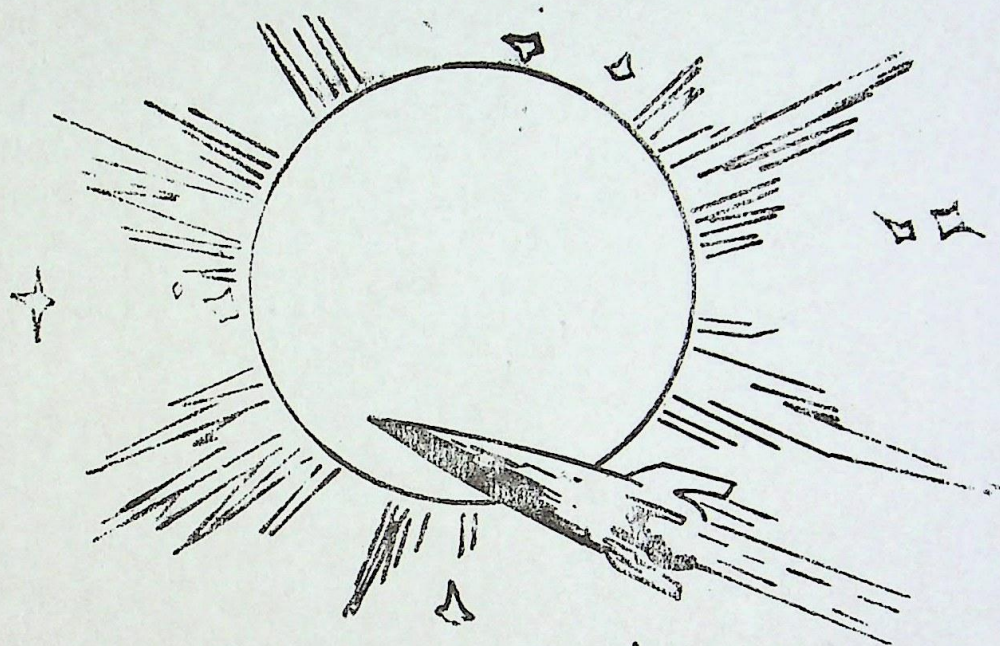

07
14-11-11
Сумської області
ДЕРЖАРХІВ

Голод на Сичинці у 1932-1933 роках.

40.

Анкети - спогади Д. І. Турлюка,
жителя с. Рябунки Лебединського району

ПАПКА ДЛЯ ПАПЕРІВ

26 листопада 1988 р.
7 липня 1989 року
3 документи
10 аркушів.

ДЕРЖАРХІВ
Сумської області

Фонд №

Р 7711

Опис №

1

Архівний №

40

АНКЕТА СВИДЕТЕЛЯ ГОЛОДА НА УКРАИНЕ 1932-1933 ГОДЫ

1. Фамилия, имя отчество

Бурлюк Дмитрий Иванович

2. Краткие биографические данные:

- Год рождения 1913

- Образование среднее

- Место работы бывший культпросветработник пенсионер

- Правительственные награды Ленинская юбилейная медаль, За доблестный труд

3. Описание событий 1932-1933 гг., свидетелем или участником которого вы были /прилагаются/

- где вы находились в тот период?

В селе Рядушко, Лебединский р-н, сумская обл.

- Ваше основное занятие /работа/ заведующий сельским клубом.

- признаки приближения голода /описаны в приложенных рукописях/

- наиболее тяжелый период - Весна 1933 года.

- последствия Количество жертв голода точно не знаю, но было оно большим.

- деятельность органов советской власти и общественных организаций по ликвидации голода и его последствий К созданию и осуществлению помощи голодающим не была оказана. Летом 1933 г. за средства к-за Нове Життя начал действовать центральный фонд детей-сирот.

4. Какими личными документами о том времени располагаете /автобиография, воспоминания, письма, дневники, фотографии и т.д./, могли бы вы передать их на государственное хранение в Государственный архив Сумской области?

5. К кому из свидетелей тех событий посоветуете обратиться для пополнения материалов? К Яковлевой Вере Андреевне.

Дата 1 июля 1989 г.

Подпись Д. Бурлюк
Адрес: 245430 Бурлюкская обл.
Лебединский р-н
село Рядушко.

В той голодний - 33 рік. Мислитель

Нещодавно Центральне телебачення показало кінострічку "Хлеб - земля Божественная" за мотивами творів російського письменника М. Алексєєва.

Не відаю, як сприйняло картину молодше покоління, на долю якого не припало роки Бідіванс і голоду, які пережило старше, до якого відношусь і я, думаю, що літні люди переглянули фільм з цікавістю і хвилюванням. Велика сила - мистецтво. Для кінострічки

відгукається у різних місцях письменника - Саратовщині, а мені здавалося, що все діяло у моїх рідних і на Лебединщині. Спогади... Зрештою бачу рідне село середина

двадцятих років. Щасливі то були роки в історії села. Відійшла у минуле розруха Гражданської війни. В самий розквіт нашої держави. В селі партія за рекомендацією Леніна. В

віз землі, а державою значну додавку землі до своїх навіїв, за рахунок панських угідь, вілля господарюючи, плекаючи землю. Мінус, а вона віддавала трудівникам добрий врожай.

Після революційного піднесення. Селяни потягнулися до культури. Численні заводи відбудовані в кожній бібліотеці, активно працює худобина самотності, делегуються кінофільми. Ініціативні організації для абсорбції населення.

В кредитовому товаристві селяни могли одержати: грошаву і насіннєву позичку, взяти з прокату сільськогосподарські машини. Бурякове товариство провадило контрактативні посіви в зябрового бур'яну і провадило розрахунок за здані сажанки корони. У крамничих споживчого товариства мешканці села могли купити все необхідне, а від товарів та ці вквалено ломалися полки. Здавалося, ніщо і ніхто не порушить згадане буття сільських трудящих, а трагедія була зовсім беззвучною. ^{до} Однієї весняної неділі почувся незнайомий дуркит. Вулицями села рухався невеликий трактор - дві небажані машини в селі. І за нею поспішало не лише мажоранське гопіваро, а і старі дядьки. Трактор демонстрував свою роботу назустріч сільській машині оброботі: Орючі претир. Слідом ходили хлібороби, міряючи зяброву і зяброву захватів бразни. Трактор навізав ~~своє~~ ТТСОЗ (товариство сільськогосподарської техніки), котра не так давно організувалася на одній з кімнат в селі і об'єднувала щось до півтора-два десятки сільських дворів. Визначали ТТСОЗи і в інших селах. Ці товариства були цілком добровільними об'єднаннями селян для того, щоб спільно придбавати сільськогосподарську техніку. ТТСОЗи були найпростішими кооперативними організаціями і якби вони проіснували довше то ^{стали} ~~з'являлися~~ деколом ~~з'являлися~~

з'явився колективний господарство, на базі
 яких в подальшому б створювалися колгоспи.
 Навіть таке передбачав Ленінський Коопера-
 тивний план-~~який~~ ^{який} поступове, добровільне
 залучення селян до соціалізму. Та ці соці-
 алістичні ідеї не вийшли з життя. Ставлячи на
 Ленінські заповіді і вирішив якнайшвидше
 провести суцільну колективізацію. Особливо
 напруженою і трагічною для селянства бу-
 ла 1929-30 років. Тротяби неї в селі без-
 перечно переживали десятки улюблених
 з районом і області. В сім'ях і на кожному
 кутку села завідали колісії. Хлібороби
 не знали спокою ні в день ні вночі. Кожен
 господар по кілька разів викликав на за-
 сідання колісії, вимагаючи написати заяву
 до колгоспу. Мала хто добровільно погоджувалася,
 більшість вважала, що їх мається зрозуміти.
 Торгували вікавічній зруб селянського
 життя. Упертих селян годинами тримали
 на колісії, умовляли, погражували. Потім
 відпускали додому, щоб він подумав, порадився
 з сім'єю і через деякий час викликав знову.
 Іноді самого, а часто з дружиною і такою
 було дема з дема. До весни 1930 року більшість
 селянських дворів, і пряників, і ~~якого~~ ^{багато} було
 все залучено до новоствореної армії, котру

[illegible]

Звичайно, в дні свої юності я думав, що так і
треба діяти, бо на те жодна партія. Вірю
і про те, що Бухарін який пронаєрва вистон-
ня куркулів в соціалізм - то ворог партії і ра-
дянської влади. Маше давньо нізкий осмислов,
цього допомога власні, став і демократія, яка
в останні роки запландувала в нашої країні.
Справді, багатьох розкуркулених осіб в роки
роки колективізації я знав особисто. Чо менше
було вважати їх куркулами? Думав, що ні.
Куркулі, Глигач, Павук - так ще до революції
величали куркулів. Куркулі - багаті, котрий
експлуатував чужу працю, ~~визнавав~~ селян.
А чо менше, наприклад, Назвато куркулом Тетра
Бєтровича Буряка, який колись був накур-
то Сімського Курбу. Багато дитини сім'ї.
Сам господар, його дружина, три дорослих
сини і чотири дочок, не покладаючи рук, труд-
дилися в полі і в господарстві. Найменші сини
не мали. Ретельно обробляли свої наділи землі,
намагалися запровадити агрономію. От
і радилі земля краще і прибуток давала біль-
ший. До колективізації подібні господарства
звалися - куркулі. Тоді їх з легкої руки
переманувало на куркулів і знищали
як ворогів колективного ладу. В роки ко-
лективізації в нашому селі, та хіба
тілско в нашому, було зігнано із землі
багатків і зигів сотень краєво багатих

осліборавів. А поперед людей чекало страши-
 лих - голод. Щось спричинило - голод 33 року?
 Необдуманна політика хлібозавотівців. В ко-
 госпах в рахунок хлібоздачі забирали всі запаси,
 а інколи й посівне зерно. На оплату хліборобської
 праці хліба не вистачало і колгоспники ~~працювали~~
 мали з присадибних ділянок. Було створено хлібо-
 заводівські бригади, котрі збирали зерно в агропід-
 нятків. На той час я вже був ~~конструктором~~ ^{машиністом} ~~в хлібозаводі~~
 цев. Як ~~полкомандир~~ ^{полкомандир} ~~таке завдання~~ у заводі-
 вельні бригади. Тому я навчався бачив оті хлібоза-
 водівські лази по горішках, шухляди у землі,
 підпільні, перевертали склади у стодолах сіно,
 солому. Та мало що знаходили. Аж ось зерно і
 було, що було вже забрано раніше. Бо агропідпідники
 вже не давали про врожай, все рівно заберуть і
~~тише~~ ^{визначалися} ~~користувалися~~ з присадибних ділянок. Літо
 1932 року вдалося невротити на картоплю
 і овочі. От і вишло: хліб забрали, а городина
 не вродила і десь із зими - 33 року село охо-
 пив великий голод, який до весни ще посилю-
 ся. Відтоді минуло багато років, та те ~~що~~
 пережиття й побачене стоїть перед очима
 і не забудеться до смерті. Вспом: в хатках
 на підвір'ї в полі, валялися ~~люди~~ ^{людей}. Іх
 не встигали закопувати в землю. Вилучали
 їх сім'ї. Колись по сусідські з нами жила
 сім'я Підвезько. Вона повністю ~~вимерла~~ ^{вимерла}
 з голоду. Разом з батьками скочило ~~два~~
 підраєт дітей: Коля і Маша.

IX будинок зберігся. В ньому давня шеєвська новітня
фреска та вона не відається, яка в ньому була
трагедія. Одні стіни мовлять розповісти про це,
але вони німліють і подібних будинків у селі ~~не~~
німає. Ніби зримо бачу картину минулого.
Ніколи не забуду передсмертне конання мати
односелечанки на вулиці біля свого двору. Свідком
її смерті я був. А старша сестра розпитувала:
працювали вони на колгоспному полі. Перед смер-
тю зібрався їти додому та одна з неїнок
Анастасіїв Ключиних втратила сміх поверну-
вшись додому і тільки просила погруді: сказати
голові, щоб приїхав у поле і забрав її додому.
Та голові чоловіка не поїхав по неїнку. Так
біда неїнка і скончалася, літньої нощі, в полі.
Та скільки б я міг розповісти читачам
районки про таку зважну-звріт. Наїва родина
тебе напевно і загинула, якби ви не мали
висока удісної корови. Сабелі вона і врятувала
сестру від зважної смерті. Пригадую, як
мати вилупувала з кори дерева, лагоди і півни-
жкісі мотиржаники, були вони сіркі, про і став-
ніст вже нічого і говорити але покритишні
в молоко чи сметану, ^{вона} все поїдались.
Та все ж у батька носу були пухлими і
додає сприяв пухлими процесу в легенях.
Через два роки батько помер. Особливо не-
ма було маляток, які з'являлись як про-
істи. Одного разу я спитирівав таку
картину: сусідська дівчинка воїла на
вулиці з невеликим ~~в~~ шматком хліба.

До неї підійшла моя мала сестричка і просила її: віддай і дай хоч маленьку крихітку. Було жалко до сліз маленьку, та нічого не можна було взяти, у нас хліба вдома не було. Щоб полегшити становище сім'ї я весною

з зранку їздив до дядька в Дюбас. Проїздив зупинявся у Харкові, на той час столиці України. Там мене діяло страшно. Харківляни, звичайно, не догадували, до чого одержували хліб по картках. Але і там всюди валялися трупи приїжджих селян, які увесь час підбиралися на вантажних автомашини. Бачив я величезні черги біля так званих кооперативних хлібних магазинів. Тут хліб продавався по підвищеній ціні без карточок. Бачив як падали і вмирали люди в черзі.

Довгий період згодом з зранку був білою "похмурою", про нього не писав. Попробував би написати про той згодом в період курьості Ставіна, то заснава в тифлі - куди макар телят не зонило. Та один мій юний односелець попробував. Трибуні Арсентієвич бурчав в середині тридцятих був ще юним і навчався в Лебединському редакційному технікумі. Пробував і віршувати. І треба було йому написати поему про мемуарний епопея, який він сам пережив. Написав і читав свої товаришам. Напевно знайшовся негідник - написав донос. Тоді було засідання нарадного суду і Григорі Молодого

поета брѣ на кілька років позбавлено волі.
Не став Григорій ні редактором ні поетом.
До навчання вже не допустили. В роки
Великої Вітчизняної війни Григорій Арсен-
тиєвич був розвідником і повернувся з
різкого долу з бойовими нагородами: орден-
ом і медалями. Нині колишній фронтівик
вже пішов із життя.

Після колективізації, репресій, розкурку-
лення і голоду село наше азоводило, і зорив
на вулицях політи діваром великі пустуючі
прогалуни. Колос на них стояли будинки,
надевні прибудови, і досі відчувалася
гостра нестача робочих рук.

Д. Бурлюк.

Пенсіонер.

20 XI-1988р

С. Рядушки.

Государственному архиву Сумской области.

Воспоминание

свидетель голода на Украине - 1933 году

— 1 село в годы НЕПА.

Мне кажется двадцатые годы были наиболее радостными и счастливыми в жизни моих односельчан. Тогдашняя первая украинская войны. Крестьяне получив при разделе помещичьих земель вавару добавку к своим земельным наделам начали свободно хозяйничать на ней. Советское государство оказывало колхозам всяческую помощь. В сельском кредитном товариществе крестьянин мог получить денежную ссуду. В этом же товариществе можно было взять в прокат любую сельскохозяйственную машину: сеялку, молотилку и т.д. Взять семенную ссуду. Бурякове товарищество вело контрактацию посевов сахарной свеклы и производило расчет за зрелые сладкие кор-ни. В магазинах потребительской кооперации было изобилие разнообразных товаров. Ежегодно осенью проводились выставки сельскохозяйственной продукции. До революции село о клубе и библиотеке не знало. После установление советской власти лучшее здание села (правление акционерного товарищества. Было до революции и такое) было предоставлено под сельский клуб в

- 2 -

котором разместилась и библиотека. Книжки для
нее колхозники вместили со зинабрани про-
везли из трошечных помещичьих усадеб. В
те годы в селе было большое многолюдье. В
клубе работали драматический коллектив, еще
была под силу ставятся и многоактные пье-
сы. Работала и старожанская конюше-
та. И работало крестьянское весело.
И жилось тогда весело. Бывали вечерами
песни слышались на каменной улице.
Кажется, что-то не предвещало скорых
бед и разорения вековечное крестьян-
ское село жизни. А оно было не за-
горами.

И село во время коллективизации.
В конце двадцатых годов по селам на-
чали организовываться ТПСы (товари-
щества совместной обработки земли). Было
они небольшими и суть добровольными. То-
кой ТПС был создан в нашем селе на
улице Балабовке. Товарищество купило
небольшого трактора. Травили многие годы,
а я до сих пор по весне солнечные
утра когда на улице раздавался какой-
то позначный грохот. Я выскочу на
улицу и увидел до сих пор невзрачного
машину. Следом за трактором бежали
малышечко, или люди. На пустыре, на
ротов сельской междоузельной машине
началась пахота. Мушкетеры или следом
мерзли вьюгу вонючку и вьюгу захвата.

Думаю, что Тпсозы - первые зародки кооперативного движения и привели бы в деревню к массовому кооперированию сельского хозяйства. Но Тпсозы не дали развернуться. Началась коллективизация: насильное вовлечение крестьян в большие коллективные хозяйства. Хорошо помню то сумасшедшее время. В село наехали десятки забойщиков, с рабана, области. На каждом работало по нескольку десятков кустов. Кусты не кружили сутками сваты. Крестьяне не имели покоя с того времени. По одному их вызывали на вооруженный колхоз, грабили. Отсылали домой советовать с семьей и через несколько часов снова вызывали. Наиболее упорных отсылали в Центральную комиссию, которая работала в сельсовете. Помню как ночью как-то моя мать, и нервничал отец. После долгих раздумий отец все же написал заявление о вступлении в колхоз. К весне 1930 года в наших деревнях была организована с-х артель "Новая жизнь". Посевную колхозники начали коллективно. Люди работали хорошо. Везде крестьяне с дедом-прадедом любил обрабатывать и пахать землю-кормилицу. Но вновь организованный хозяйстве была неразбериха. Мерило учета труда было

не могла выработать а выходные. Все выращенное зерно в 1930-32 годах пошло на заб. раб. в план хлебозаготовки. Забурани даже семенное зерно, а с/х-овых фронтах уже нечего и в обрат. Для разгрома колхоз. нежел. выглядели мизерное количество зерно, и делало его по выходным и по дровам соли.

Томни та холодное, зимнее утро. К сельсовету звезли "кулаков" из сел: дельны, стариками. Голоса женщины, плакали дети. Вскоре обоз рдчил до райцентра. Охранял обоз с "кулаками" конные милиционеры. Я взял слово "кулаки" в кавички. Потому что считал что рабкучающиеся до кулаков-мирозов не относились. Многие из них я знал. Эта была более заблудочные крестьяне, которые не эксплуатировали чужого труда, а имели большие семьи, члены которых упорно работали на земле. А более заблудочные крестьяне заранее спровизации эти крестьянские дворы назывались "кулачурными", а после коллективизации стали "кулаками". Колхоз в селе был организован по коллективизации продолжалась до в селе еще оставались сотни середняков и бедняков не

побежавших вступит в коллективное хозяйство. Как же поступали с единоличниками? К этим хозяйствам доводились неблизкие заборы по задаче зерна и они объявлялись большими наложениями. Никто из них такого забора выполнить не мог и такое хозяйство продалось с молотка вместе с земельным домом, а разоренные семьи уехали в более мир места свое счастье. Точному то мне запомнилась такая цифра. Только осенью 1931 года было разорено более сотни хозяйств, постройки в том числе хаты, разобраны на дрова. До самого холода 1933 года по сей уехали хлебозаволагодание комиссии. Осенью 1929 года меня приняли до комиссара и я также был включен в одну из таких бригад. Возвращаемых исполнителей отрайкала партия.

Ежедневно мы обходили дворы тех крестьян которыми были доведены планы хлебозадачу и искали зерно везде: на горюхах хат, в сарае, раскидали стого с соломой, сеном, подозревая что у них выскочило зерно без мешков. Только один случай. Было это накануне праздника рождения. В хатах было убрано по праздничному. А что наблюдалось после обыска: разбродив, разоренное кирпичное подпечье, и там искали спрятанное. Верно. Находили зерно очень и очень редко. Оно было забрано еще ранее.

когда же все тако наказали то забирали
до зернышка. Это беззакония творили по
указанию уполномоченных, а мы тогда вери-
ли что все это делается правильно. Что это
нужно партии и советскому государству.

3 село в период голода.

После ~~голода~~ начала коллективизации продо-
вольственных запасов, в частности зерна не
было: ни в колхозе ни в колхозниках, ни в едино-
личной. Перебывали как нибудь тем что
собрали на личных огородах. А тут еще
лето 1932 года выдалось плохое для выращи-
вания картофеля и других овощей. Зимой
1932-33 года как нибудь перебывали, а к
весне в большинстве крестьянских дворов
все запасы съеденого кончилось. Начал-
ся голод. Старая была весна - 33 года.
Травили десятилетия, а я как вчера
вспомню труды: в дворах, на улицах,
на лузу, в поле. Посевы озимых, да посея-
ные весной яровые поднимали ростки, суетные.
Но большинство тех кто их сев не дож-
дались урожая. Приходилось мне ходить
полевыми тропинками. Бывало идешь, а из
посева та нога выглядывает, то голова.
Шли в ту весну в каком то отупении.
Токайников не хоронили а просто зака-
пывали где придется. Чем пытались тогда
люди? Сейчас это трудно представить.
Наши семью, например, спасла от голодной

смерти высокоудойная корова. Мать го-
 товила вместо хлеба какие то зорыче,
 несдобные лепешки так званные матарца-
 нники. Пекутся они без муки, из "половы",
 толченной коры дерева, лободы. Этот хлеб крошо-
 -ли в молоко, сметану и жи и выпекали. Трав-
 легки и через два года умер. Говорили, что
 многие односельчане умирали и употребляли в
 пищу собак, кошек и даже крыс. Но о людоедстве
 в наших рябужниках я не слышала. А от вете-
 ра милицкой службы, проживающего и ныне
 в нашем селе 89-летний Тимофей Еврович
 Саседко рассказывает что он арестовывал
 Щеняину в селе Курюловна нашего сельсовета
 которая зарезала мальчюка и употребляла
 его мясо в пищу. Сколько погибло от голода
 людей в нашем селе? Не знаю. Воде о голодных
 - 33 года не говорили и не писали. Знаю что
 много. Погибли целые семьи. Например не-
 далекие наши соседи Поздвезьки в составе
 отца Григория Леонтьевича, жены Марья
 (отчество Зоя) малолетних детей Николай
 и Мария погибли голодной смертью. Погибли
 отец и мать Дамашенки которые жили
 через два двора от нас. Их дети Федор,
 Алевга до начала войны в большой отчужден-
 ной войны воспитывались в интернатном
 детей сирот. Такой интернат был органи-
 зован летом 1933 года и содержался за счет
 Колхоза "Нове Життя". В интернате содержи-
 лось около 50 детей-сирот. Их родители
 погибли от голода. Это был акт массового

правления колхоза который возглавлял комму-
 нист Андрей Алексеевич Бурлюк. (Которого заб-
 рали немцы, как партизана, во время оккупации)
 О помощи из района, аблаки создающими я
 не слышал. Наверное ее не было. Колхоз наши-
 ющий в поле. Готовилось одна блюза-лемешка
 в кипящую воду в котле всыпав поделенно
 мучу и она слепалась в комочки. Но и это
 не спасало голодающих. Хотел привести воспомина-
 ние моей старшей сестры Анны. Она с друзьями
 колхозниками работала на прополке сахарной
 свеклы и поздние вечерами возвращались домой.
 Но одна труженица Анастасия Ключенко
 забвела: дойти домой не могла, скакнула мучу
 чтобы притихла забрал меня. Хотел мучу
 Т.М. Ключенко и передала просьбу матери Но
 он за ней не поехал а следующего утра кол-
 хозники нашли свою падрую мертвой.
 Особенно жалко было детей. Вцепляясь за рубку
 мать не могла забыть как моя маленькая сест-
 ренка злилась соорудить девочку отломить
 ей хотел крихотку хлеба, который поворачива-
 лся. За что страдала и умирали эти
 маленькие невинные существа. На чей
 совести страдания и гибель детей.

7 III - 89 г.

Дмитрий Иванович
 Бурлюк

Женсвокер.

245430

Гуменский ад., Лебедянский р-н село Рыбушки

ЗАВІРЯЮЧИЙ НАПИС

В даній справі пропонується 10 екзemplarів

(десять)

« 13 » липня 2001.

Посада головний спеціаліст

Підписо

Резюме